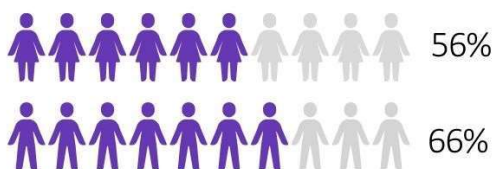

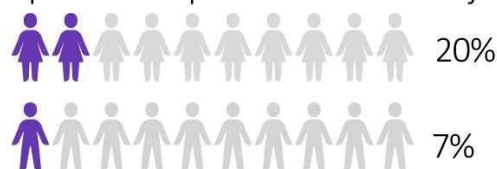
Noorteadlaste roll ja karjääri- võimalused Eesti teadussüsteemis

Uurimustööle pühendab 50% tööajast:

Õpetamisele pühendab 50% tööajast:

Doktorantide olukord

Iga kolmas pühendab

uurimustööle alla 50% tööajast...

ja iga kuues **alla 25% oma
tööajast**

Iga seitsmes kulutab **õpetamisele
üle 50% tööajast...**

Iga kolmas **ei pea oma
sissetulekut motiveerivaks**

Iga teine peab **töötama mitmel
kohal korraga**

Noorteadlased on ebakindlad teaduspoliitikas osalemisel

75% tunneb end teadusasutuse
juhtimisest kõrvale jäetuna

5 ja enam aastat plaanib teadustööga jätkata:

Oma tuleviku plaanide osas on ebakindlad:

1/3 noorteadlastest peab enesehoiu võimalusi oma töökeskkonnas ebapiisavaks.

2/3 noorteadlastest ei pea oma töökeskkonda peresõbralikuks.

Noorteadlaste uuringu poliitikasoovitused

Eesti on endale riigina seadnud strateegiliseks eesmärgiks olla uuendusmeelne, teadmiste loomist ja kasutamist väärtustav riik. Üheks eelduseks sellise eesmärgi täitmisel on riigis elavate tarkade kodanike olemasolu, kes suudavad luua uusi teadmisi ja neid ka kasutada.

Eestis on selge puudujääk kõrgharitud ja teaduskogemusega spetsialistidest, kes oleks võimelised looma riigi arenguks vajalikku uut teadmist ja seda ka rakendama. Osalist, kuid ilmselt ajutist ning julgeoleku aspektist ohtlikku, leevendust pakub võimalus tuua vastav ekspertiis Eestisse välismaalt. Hiljuti läbi viidud uuringu „Noorteadlaste roll ja karjäärivõimalused Eesti teadussüsteemis“ + lisaanalüüs (2024–2025) tulemused viitavad süsteemsetele takistustele, mis pärsivad noorteadlaste karjääri edenemist, akadeemilises süsteemis püsimist ning oskusi rakendada omandatud teadmisi erialasel tööl väljaspool akadeemilist keskkonda. Peamised probleemkohad on seotud töö ebakindluse, madala palgataseme, sektoritevahelise tasakaalu puudumise, karjäärimudeli ebamäärasuse ja naiste ning humanitaarvaldkondade ebavõrdse kohtlemisega. Uuringud toovad esile vajaduse strateegiliste, mitte ainult institutsionaalsete sekkumiste järele.

Oleme endale riigina seadnud eesmärgiks koolitada aastas 300 uut doktorikraadiga inimest, et tagada piisav arv kogemustega spetsialiste riigi arengu toetamiseks. Selle saavutamiseks on viimase kümne aasta jooksul võetud igal õppeaastal vastu üle 350 uue doktorandi, kuid doktorantuuri lõpetamiste arv aastas on stabiilselt alla 250 uue doktorikraadiga spetsialisti.

EuroStati andmetel on Eestis teadustöötajate elanikkonna kohta arv EL-i keskmikke hulka kuuluv (0,7%). Kasutades 2021 aasta andmeid (kõige uuemad kättesaadavad EuroStat andmed) on märkimisväärne, et 57% neist töötab kõrgharidussektoris (EL keskmine 41%), 36% ettevõtlussektoris (EL keskmine 48%) ning 7% valitsussektoris (EL keskmine 10%). Need andmed näitavad selgelt, et Eesti teadlaskonna liikmed töötavad eelkõige ülikoolides, kuid mitte kõrge lisandväärtusega ettevõtluses või riigi arengut suunavas valitsussektoris.

Poliitikasoovitused riigile

- **Luua avaliku sektori töökohtadele kvalifitseerumisnõuded, mis nõuaksid doktorikraadi ja teatud juhtudel (näiteks ministeeriumite teadusnõunikud, asekanterid, kanterid ja strateegilise planeerimise osakondade juhid) järel doktorantuuri läbimist.** Täna on ministeeriumite kanteritest vaid ühel ning 45 asekanterist vaid kolmel doktorikraad. Soovituse realiseerumisel on riskikohaks see, et alguses on raske leida vastavatele ametikohtadele kvalifitseeruvaid inimesi. Samas tagab sellise soovitusse töösse minemine selle, et vastavatel ametikohtadel on inimesed, kellel on kogemus analüüsida tõendusmaterjali informatsiooni ning seda sünteesides luua uut teadmist (teadustöö kogemus) ning viia lõpule ressursimahukad algatused (doktoritöö teostamine). Soovituse eduka realiseerumise eelduseks pikas perspektiivis on muutused doktorantuuri sisu osas, mis peaksid tagama doktorikraadiga inimestele paremad oskused tööks avalikus sektoris. Soovituse realiseerumine võib mõjuda positiivselt doktorantuuri lõpetamise efektiivsusele kuna see avardab noorteadlaste võimalusi töötada haridustasemele vastavatel töökohtadel.

- **Lua riiklikes teadus- ja innovatsioonimahuka ettevõtluse toetamise skeemides eelisolukord ettevõtetele, mis on kaasanud järeldoktorantuuri läbinud spetsialiste või rahastavad ise järeldoktorantuuri kohti.** Täna on umbes pool Eesti idufirmade töötajatest 31-40 aastased. Samas on vaid 2% idufirma töötajatest doktorikraadiga. Samuti on erasektoris olevate teadustöötajate arv Eestis suhteliselt kasin (2023 aasta Statistikaameti andmetel töötas vaid ca 1/3 teadlastest ja inseneridest erasektoris). Sellise soovitusel realiseerumine võiks oluliselt tugevdada teadusmahukast ettevõtlusest tulenevat kasu Eesti riigile, kuna suurendab ettevõtetes töötajaskonda, millel on tõendatud võimekus luua uusi teadmisi ja teadmiste väärimdamine viia mingi loogilise lõpppunktini (akadeemilises maailmas teadusartikli või patenditaotluseni).
- **Lua koos avalik- õiguslike ülikoolidega ühtne ja kõigile osapooltele arusaadav akadeemiline karjäärimudel, mis tagab noortele, doktorantuuri astunud teadlashakatistele, selge perspektiivi ja teadmise eesootavate võimaluste kohta.** Täna on erinevates Eesti ülikoolides kasutusel võrdlemisi erinevad karjäärimudelid. Enamus neist ei näe ette sektoritevahelise mobiilsuse toetamist ja on väga oma asutuse kesksed. Samuti on nad noorteadlaste arvates segased ja ei väärtusta piisavalt nende panust. Riigi ja ülikoolide vahelises koostöös loodud selge karjäärimudel võiks aidata kaasa noorteadlaste motivatsioonile astuda doktorantuuri ja see ka õigeaegselt lõpetada.

Poliitikasoovitused ülikoolidele

- **Loobuda kolme artikli nõudest doktoritöö kaitsmisel.** Doktoritööpe nominaalaeg on neli aastat, kuid täna on doktorantuuris veedetud aeg Eestis keskmiselt ligi kuus aastat. Ühe põhjusena on selleks nõue avaldada kolm teadusartiklit. Teadusartiklite arv ei näita otseselt teadustöö kvaliteeti, vaid pigem kvantiteeti ning ei peaks olema määravaks doktoritöö kaitsmisele lubamisel. Soovituse tulemusel peaks vähenema doktorantuuris veedetud aeg ning värske doktor saab varem siseneda tööturule.
- **Vähendada noorteadlaste (doktorantide ja järeldoktorite) poolt läbiviidava õppetöö mahtu.** Tähelepanu võiks pöörata doktorantide kaasamise vähendamisele üldainete ja praktikumide läbiviimisel ning seda eriti doktorantuuri esimestel aastatel, kus uurimistöö peaks võtma enamuse ajast. Soovituse tulemusena peaks tõusma doktoritööde kvaliteet ning ka doktorantide rahulolu, kes soovivad eelkõige teadustööga tegeleda.
- **Varustama noorteadlasi (eelkõige doktorante) oskustega, mis tagaksid edu väljaspool akadeemilist süsteemi, võimaldades neile õppekursusi praktikutelt era- ja riigisektorist.** Noorteadlaste endi hinnangul on nad võrdlemisi kehvasti ette valmistatud rääkimaks kaasa riigile olulistel teemadel, nagu näiteks poliitikakujundus. Antud soovitusel elluviimine suurendaks noorteadlaste võimekust väljuda akadeemilisest süsteemist ja leida haridusele vastav, kuid omandatud eriala puudutav töö väljaspool ülikoole.
- **Koolitada noorteadlaste juhendajaid, eriti inimeste juhtimise oskuste koha pealt.** Uuringust tuli välja, et juhendajad on küll tippspetsialistid oma teadusvaldkonnas, kuid suhteliselt kehvad inimeste juhtimises, sealhulgas noorteadlaste toetamises vahava bürokraatiga toimetulekus ja vaimsete probleemidega toimetulekus. Samuti on oluline mentorite võrgustiku edasine arendamine ülikoolides, mis võiks olla hea tugivõrgustik noorteadlastele. Soovituse tulemusel peaks paranema noorteadlaste rahuolu oma tööga.

- **Läheneda noorteadlaste muredele/probleemidele teadusvaldkonna põhiselt.** Uuringus tuli välja, et erinevate teadusvaldkondade noorteadlaste murekohad on kohati võrdlemisi erinevad. Seetõttu tuleks ülikoolidel luua valdkonnapõhised parendustegevused noorteadlaste olukorra parandamiseks, et sihistada meetmeid täpsemalt.